»БРАНИК« ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу,
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву »Браника« у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«:

на годину	К 32·—	40·—	дин.
на по године	К 16·—	20·—	„
на четврт године	К 8·—	10·—	„

Поједини бројеви стају 10 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.

Уредништво и администрација „Браника“ налази се у кући гђе Анке Пајевићке у Дунавској улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Број 100 | У Новом Саду, у уторак 6. (19.) маја 1908. | Година XXIV.

Шта нас чека.

Кад се прошле године доносио на земаљском сабору краљевине Угарске XXVII. тако звани *Апоњијев законски чланак о учитељским платама*, који, мимогред буди речено, више говори о завођењу мађарског језика у мађарским школама, него о учитељским платама, није наш свет ни мислио, колике опасности носи тај закон за наше народне школе и за нашу народну индивидуалност. Ваљда су за то и тако лако схваћали ту ствар и сами посланици „српске“ *радикалне* странке, јер су врло овлаш пропратили ту ствар, а и у својим листовима су врло мале пажње поклањали тој ствари. Далеко више пажње и рада показала је та странка, која, на жалост и грдну штету народну, и данас још влада мозгом масе народне, кад је био покренут сличан али много блажији законски чланак за пређашње владе грофа Тисе. Онда се држали народни зборови те странке на све стране и дизао се народни глас против те намере, покренуте су и госпође, те су, као што и сама „Застава“ казује, скупиле до 30.000 потписа женских, што је похвално, ал' је жалосно, што се тај спис држи у чекмецету пуне четир године дана, и тек кад је Апоњијев закон дошао на ред, изнео се на јавност. Но и то је г. Манојловић, посланик, тако млако пропратио, да је чисто молио за опроштење, што је то морао учинити из обзира на народну струју. Остала два члана те странке нису ни проговорили. Па и народни зборови нису приређивани овом приликом, ма да је сва народна интелигенција то тражила и захтевала. Једва је учињено нешто на једном састанку у Вел. Бечкереку, али и тамо су се радикали показали као издајници српског народа и његове просвете. Слаб је то изговор, што данас наводи орган те странке, да не би ни тако ништа помогли ни зборови ни најенергичније заузимање оне тројице радикалних посланика, кад су против њих 400 мађарских посланика. Знали су они за то и пре четири године, кад се појавио онај пређашњи и много блажији законски чланак о том предмету, па што су онда били тако одушевљени борци, тако жестоки нападачи на тај непријатељски смер према немађарским народима? И онда је било у земаљском сабору исто толико и више Мађара посланика, јер је Срба и других народносних посланика мање било, па су ипак наши радикали живљи и одлучнији били, но овога пута. Ми им то јако замерамо и уписујемо у неопростив грех, не што бисмо веровали, да би они са своја три гласа одбранили језик и школу нашу од навале владајућег елемента, јер и ми знамо, да не могу 20 људи надгласати 400 противних гласова, него што би у њиховој одбрани осетили нашу моћ, у њиховој љубави према светињи језика свог појачали би нашу душевну снагу, која би нас храбрила и потенцирала љубав нашу за ове светиње. Жао нам је и на оне жене, што су први пут онако ватрено трчале и опако енергично захтевале и тражиле потписе својих сестара, па после, код Апоњијева предлога, нису се ни макле па ни једне противне бар јавно казале, те мора човек и нехотице да мисли и верује, да их ни први пут није водила љубав за језик народни, него нека политичка — радикалска — струја, која не приличи женама и родољупкама, за какве смо их ми држали, јер сматрамо, да је овом приликом ваљало много живље и јаче устати против овог Апоњијева закона и његовог смера, него пређашњи пут, јер је овај закон по наш народни живот *много опаснији*, но сви пређашњи.

Ево, да се види.

Последњи, 18., број панчевачког „*Грађанина*,“ од 27. априла о. г., донео је белешку под насловом: »*Учитељски премештаји*“, у којој јавља на своје и својих сугрђана велико изненађење, да је земаљска влада, без икаквих претходних пријава и обавештаја муниципије и дотичних учитеља па и без икаквог стварног повода *спровела премештај Срба учитеља* Тоше *Марјановића* из IV. р., Јулке пл. *Андрејевић* из III. р. и Станке Триф. *Вујашковића* из I. разреда са *српске* школе код св. успенске цркве у средњоварошку *државну* школу код *несрпске* деце; а учитеља *Аумана* и учитељице *Шарошијеву* и *Малијашијеву* из ових школа преместила у *српске* школе код св. успенске цркве. Тако су добила *несрпска* деца Србе за учитеље, а *српска* деца *Несрбе!* Како ће се сад и оно мало часова, што је било одређено за српски језик спроводити од Несрба наставника, не знамо, ал' да је то грдан удар за српски језик, српску свест код наше деце, то је очевидно. Шта ће на ово учинити муниципија која је под неком гаранцијом и под неким условима прихватила преобрт комуналних у државне школе, не знамо; ал' да ће се слабо помоћи, можемо напред предсказати. Осим тога изискани су породични и службени искази за српске учитеље И. *Маршиновића*, Душ. *Томића* и Д. *Пушника*; а то је знак, да ће скорим и та три још способна и ваљана учитеља отићи у мир, а њихова ће се места, по свој прилици, попунити Несрбима.

Тако је, ето, ударена прва сикира у наше народно стабло баш у Панчеву, у оном месту, где се у последње доба најјаче боре наше две странке око превласти у црквеној општини и где је баш те недеље подлегла пређашња родољубива општина струји радикалске најезде, која већ шест година насрће тамо из места и из епархијске управе на старију генерацију дозвољеним и недозвољеним средствима, тек да ју обори, док је, ево, није и стерала са онако правилног и примерног рада, са којег је могла служити за углед целом Српству.

Код нас се, на жалост, за то не бори, како ћемо у ово злохудо доба очувати свој језик и осигурати своју будућност, него се кавџимо око седничких и одборских места у црквеним општинама. Ми не тражимо пута и начина, како ћемо се сад према овим приликама заједнички борити, да ове непријатељске ударце на нашу децу отклонимо, него се свом жестином дижемо на брата, који је сео поверењем, и ако само једним делом народног поверења на председничку или одборску столицу, као да је то највеће зло за народни живот, а не гледимо, како нам потискују и отискују учитеље наше крви и језика од наше школе, од наше деце, те нам тако узимају из руку баш онај маљ, који нам је најјаче набијао бедеме за обрану народне индивидуалности у овим крајевима. У тој глупој и ништавној борби не видимо опасност, која се тако снажно диже над главом наше деце, те прети да ће и нас и нашу будућност покосити.

Ко још и данас, под оваким приликама, међу нама тера то себично и нестрпљиво партизанство, које данас води радикална странка и буни наш народ против његових најбољих синова, тај је издајица народне мисли. На оваку појаву треба сви као један човек да устанемо, и да заједнички корак по корак бранимо оно право, што су нам дедови стекли, а ми се ето баш сад највише гложимо, као да нас је неко потплатио, да се таремо и ломимо, те да не видимо и не осетимо, шта нам се спрема. Зар је за ово доба и у оваким приликама оправдано, да се путује од села до села по банатској „Црној Гори“ и да се обара брат друге странке? Зар је сад доба, да се са калуђерством и јерархијом судски протерујемо за једну штампарију? Зар су то прилике, да се цео народ узрујава и буни за празно право, што ће у место калуђера издавати световни наши људи манастирске земље под аренду, кад ће и онако земља бити онога, ко има више новаца и ко више плати. (И коме лицитацију одобри мађарски министар! Ур. „Бр.“)?

Жалост је то и срамота за нашу народну свест, кад се и у овим и оваким приликама умемо само одушевити за тако незнатне свари а остављамо и напуштамо, оно, што нам живот чува и осигурава.

Ово, што се сад у Панчеву догађа, то је, браћо моја, почетак онога, што ће следовати из Апоњијева школског закона, то је миг и кажипут, куд се смера са XXVII. законским чланком.

Ако ко и сад још не види опасност по наш народни живот после горњег догађаја, онда је жалост; али ако је види, па ипак не реагира ништа против тога, онда није Србин, није родољуб. Ко и мрвице родољубља има у својим грудима, тај ће на овако појаве да се распламти у своме жару за народне светиње, оставиће сваку страначку размирицу на страну, увидеће, да са таковом владом, која нам шиље *такове* дарове, као што је овај српским школама у Панчеву, а с којом владом жалосни радикалске вође имају тесних веза, — добар *Србин не може држати*. Сви ће Срби то увидети и полетеће брату свом у загрљај и повикати: Не дајмо се!

Србин.

ГОВОР

нар. заст., делегата **ФРАНА СУПИЛА**,

држан на мађарском језику на заједничком сабору у Будимпешти дне 8. маја о. год. у генералној расправи о прорачуну.

(Наставак.)

Није боље ни са нашим Загорјем. Град Карловац и цијела Банија већ одавна траже свезу са сусједном Крањском, Крапина и Горње Загорје пак са сусједном Штајерском. Односне жељезнице из Крањске и Штајерске већ су дограђене, па само чекају ове прикључке. Она из Штајерске, од Рохича, дошла је дапаче тик до саме хрватске међе; трачнице стрше прама Хрватској, као да хоће, да јој се ругају. Али утаман. Годинама и годинама тражи се тај прикључак и не може га се добити. Ако и опет не интервенирају какови војно-стратегички разлози, на добровољну приволу заједничке владе не може се рачунати.

Тарифална политика на жељезницама постигла је са својим невјероја̑тним установама еуропејски глас. Она је управо тако удешена, да се самостални промет у Хрватској што више отеготи, концентрирајући све прама Будимпешти. Хрватска трговина трпи тиме кроз годину милијуне штете. Наше трговачке коморе у својим представкама небројено се пута тужиле проти неправедним тарифама. чинили су се сваки кораци, али је све било узалуд. Јер ни ова тарифална политика није вођена каквом случајном погрешком, него по једному прорачунаном систему, који Хрватској шкоди.

Када се пако на сву муку дозволи потпора каковом индустријалном подузећу у Хрватској или даде концесија за коју секундарну жељезницу, онда заједничка влада и при том гледа, како би Хрватска што мање профитирала. Унливом заједничке владе нема ниједно друштво секундарних жељезница у Хрватској своје сједиште у Загребу или Осијеку, него искључиво сва у Будимпешти. Исто тако већина већих индустријалних подузећа у Хрватској, која уживају погодности закона за промицање и заштиту индустрије, протоколирана су у Будимпешти, Печуху или у коме граду Угарске. Сви ови, премда послују у Хрватској, свој порез не плаћају у Хрватској, него у Угарској. И то све упливом и политиком владе, док подузетници врло добро знаду, да ће тако добити бољих погодности. На порезу, који се тако за подузећа у Хрватској побира у Угарској, Хрватска ништа не партиципира. За њу је тај порез изгубљен, а то дјелује на њезин прорачун и на тангенту, коју, по финанцијалној нагодби између Угарске и Хрватске, мора да добије за аутономне послове. Поштована кућо! Ако ово не значи мађејско поступање, онда више не знамо шта та ријеч значи.

Исто је и са другим инвестицијама. Обале ријеке Драве уређене су на мађарској страни, дочим од хрватске обале вода дере и односи хрватским сељацима њихове земље, кадгод поплава дође. Узалуд све тужбе и ургирања, да се регулирају наше ријеке, у колико је то дужност заједничке владе. Она је на ове тужбе глуха.

Поступак министарства пољодјелства са марвом из Хрватске такав је, да би један лајик, коме би се тај поступак описао, морао закључити, да ми нисмо никаква државна заједница, него двије чисто одијељене државе, које се међусобно налазе у царинскоме рату. Господин министар пољодјелства је напросто онемогућио извоз марве из Хрватске у Угарску! Да немамо отворена врата у Аустрију, требало би једноставно обуставити ову грану господарства. Чланови заједничке владе јако често и радо истичу, да Хрватска и Угарска, и ако су два политичка територија, у господарском погледу сачињавају једно подру-

чије. Па ипак, ако виде, да ће стока из Хрватске конкурирати Угарској, они brevi manu направе ограде, које су јаче од икакових царинских ограда. Шта би тек било, да смо у том погледу Угарској сасвим изручени, да немамо изворну пијацу у Аустрији? Примјер, како се поступа са нашом марвом, даје нам привидно слику онога црнога стања, у који би запала Хрватска, кад би Угарској успјело, да напрама Аустрији уведе самостално царинско подручје. (*Гибање код Мађара.*) Против политике самосталног царинског подручја Хрватска ће се свим силама борити (*Бука и прошести код Мађара*); она на њу неће никада пристати без темељитог преуређења наших државноправних, господарских и финанцијалних одношаја и без тврдих гаранција за очување ових преуређења. Јер то би значило ненадокнадиву штету и велику погибељ за Хрватску.

Не бих ни до сутра свршио, кад бих овако набрајао све неправде, које на економском пољу Хрватска трпи кривњом заједничке владе. Моји ће другови моје податке другим бројним податцима употпунити. Сам Вас питам, господине председниче, је ли ми слободно, да још даље говорим?

Предсједник: По закључку куће у $^1/_4$ на **2** сата морамо прећи на расправу пресне интерпелације Беле Њарија. Молим зато господина заступника, да изволи свој говор по могућности у кратко завршити.

Франо Супило: Добро, биће краће. Прелазим дакле на поље мађаризације, коју заједничка влада својом политиком и кроз своје органе пуном паром у Хрватској тјера.

(Наставиће се).

Зашто нисам тужио

световном суду преосвећенога г. Епископа вршачког Гаврила Змејановића?

— Д. Руварац. —

Ја сам у своје време у бр. 195. овог листа за 1907. штампао своју молбу од 27. августа л. г., што сам је био упутио скупу високопреосвећених г. г. Епископа митрополије карловачке, у којој сам молио за дозволу, да могу световном суду поднети тужбу против преосвећеног г. Епископа вршачког *Гаврила Змејановића* с тога, што ме је саборски одбор 22. августа (4. септембра) 1907. под његовим председништвом *незаконито* збацио са управе српске манастирске штампарије те ми тиме допринео велику и моралну и материјалну штету.

На исту моју молбу добио сам од скупа високопреосвећених г. г. Епископа митрополије карловачке преко високопреосвећеногa г. Епископа пакрачког Мирона ово решење:

Бр. 121. / През. ex 1907.

Пречасном Господину протојереју

Димитрију Руварцу,

у

Карловцима.

На молбу Вашу под 27. августа (9. септембра) 1907. поднесену нам, конференцији Епископа православне српске Митрополије карловачке, за дозволу, да можете свјетовном суду тужити Преосвећенога господина епископа вршачког Гаврила Змејановића за то, што Вам је високославни Саборски Одбор под Његовим предсједништвом 22. августа (4. септембра) 1907. одузео управу над српском манастирском штампаријом у Ср. Карловцима и тиме Вам по наводу Вашем нанео штету материјалну и моралну, овијем се Пречасности Вашој мољена на темељу § 21. дисциплинарних правила за православно српско свештенство митрополије карловачке дозвола подјељује.

У **Пакрацу**, 9. (22.) септембра 1907.

За епископе
православне српске митрополије
карловачке.

Мирон с. р.
Епископ Пакрачки.

„Застава“, која је преко свог извештача *из самог тог скупа* врло добро знала, шта је у њему решено на моју молбу, по свом обичају јавила је својим телићима, како ме је скуп *одбио* са молбом.

Ја сам до сада ћутао у овој ствари, те како је дошло време, да могу на стављено у наслову питање одговорити, то ево мога одговора.

Познато је нашем свету, на *какав* су *насилнички* начин чланови саборског одбора — тог нашег највишег автономног тела — др. Жарко *Миладиновић* и др. Јован *Радивојевић-Вачић*, 22. августа (4. септембра) истерали ме из канцеларије управитељске, збацили ме са управе и поставили на моје место познатога мусуведу Мату Косовца.

Саборски је одбор под председништвом г. епископа *Змејановића* узео на знање поступак речених својих изасланика.

Против поменутога њиховога поступка ја сам се одмах пожалио државном одветништву у Митровици, а патронат семеништа манастирских питомаца, као фактични поседник српске манастирске штампарије, обратио се како преузвишеном г. г. министру-председнику угарског министарства Векерлу и бану Ракодцају, тако је исто поднео и тужбу надлежном суду због сметања поседа.

Државно одветништво је одредило било против њих истрагу ради злочина јавног насиља IV. случаја, те пошто се испоставило, да ме поменути изасланици нису фактично злоставили при одузимању управе, него само претили, то је обуставило против њих прогон.

Преузвишени г. министар-председник *Векерле* није никада одговорио на поднесену му тужбу патронату; преузвишени г. бан барон *Раух* повратио је молбу натраг на основу томе, што ће суд у тој ствари донети решење, а кр. котарски суд у Карловцима донео је решење 29. ожујка (марта) о. г. бр. 2141. гр., којим је изрекао, да је изасланство саборског одбора, односно саборски одбор учинио сметање поседа, те *осудио* их на трошак од 205·80 К. и да се законитом поседнику: патронату манастирских питомаца има штампарија повратити.

На утоке донео је коначно решење кр. судбени сто у Митровици 5. априла о. г. бр 2082. гр. С. 21. по ком је *осудио као кривце* изасланике саборског одбора дра Жарка *Миладиновића*, дра Јована *Радивојевића-Вачића* и Мату *Косовца* на глобу од 333·90 К, и то с тога, што су ме самосиљем и самовољно лишили управе и предали је Косовцу, јер нису имали за то нарочитога налога саборског одбора, те су прекорачили силовитим својим поступком делокруг и саборског одбора и свој, и да саборски одбор има одмах повратити штампарију патронату семеништа манастирских питомаца, што је и извршено 29. марта (11. априла).

Остали чланови саборског одбора, па и председник му г. еп. Змејановић решени су од оптужбе с тога, што у одлуци саборског одбора о моме збацивању и узимање управе није изрично поближе био опредељен, те ваља узети да је омишљен био у складу са постојећим законима и са досегом власти саборског одбора.

По овоме дакле, ја за учињену му материјалну штету не могу тужити г. еп. Змејановића, него поменуте изасланике саборског одбора, који као правници и доктори права не знадоше ни то, шта су смели, а шта нису смели учинити — Мату изузимам, јер он о тим стварима нема појма, и њему је главно било, да се докопа још једне плате, како би се, што рекла »Српска Мисао«, могао што више пунити и испражњивати.

А како су поред јасне осуде имали сносити поменути судски трошак речени изасланици саборског одбора, а саборски је одбор поред свег тога упутио благајну српских народно-црквених фондова да исплати речену глобу, то сам и ја тражио од саборског одбора да је упути, да и мени изда задржану плату, и ако је не усхте упутити, ја ћу поднети тужбу против поменута три делије, те ће сиромах Мато бити неко време ускраћен у својим «пасијама», а и још ће неко осетити промену на њему.

У осталом, све да је кр. судбени сто у Митровици и потврдио решење кр. котарског суда карловачког, ја ни тада не бих тужио г. еп. вршачког Змејановића ради накнаде учињене ми материјалне штете — о моралној биће већ особитог разговора, те ће још свет видети и имати прилике да се увери, *какви* се опскурни и швиндлери људи код нас усуђују кљатити част поштених људи — а то с тога, што ја после сазнања обелодањеног закључка арх. административног одбора од 20. марта о. г. у 85. бр. о. л. за о. г. из ког се види, да он поред свег тога, што је већ преко 11 година епископ са врло лепом платом, добијањем накнадно неких 40.000 К. из Текелијина фонда, и живљење више у „сиромашном“ манастиру Месићу, него у своме двору, не беше у стању и не сматраше се обвезан повратити **онако** неправедно потрошених манастиру Крушедолу 4088·06 К, не бих сматрао за благословен и сретан новац, што би га од њега примио.

Поменутим решењем судбеног стола у Митровици, мени је дата потпуна сатисфакција, јер је и суд изрекао, да је било исправно моје становиште што сам га заступао приликом изведења поменуте одлуке саборског одбора у погледу мога збацивања и одузимања управе.

Ја сам наиме 22. окт. (4. септ.) 1907. изасланицима саборског одбора рекао да ја као управитељ по налогу писменом од 21. јулија 1906. моје претпостављене власти патроната, семеништа манастирских питомаца, не смем изасланицима саборског одбора предати управу нити књиге, и ако би дошли, да их имам брахијалним путем избацити из канцеларије, и упутити их да се обрате на патронат и од њега ишту и захтевају шта желе.

Рекао сам им то и дао им да прочитају поменути акт а подједно их упозорио на тврдњу и позивање њихово на закључак саборски, по ком саборски одбор има да води управу над „српском манастирском штампаријом“, да тај закључак нема важности, јер није потврђен — то сам рекао и г. еп. Змејановићу, када му исти дан отидох да се пожалим на насилнички поступак изасланика саборског одбора, који ми рече: они као правници рекоше, да то може бити, а то је исто рекао и после два дана тројици архимандрита, чланова патроната — када му се потужише на учињено безакоње; — но не имадох коме говорити, јер др. Жарко Миладиновић као манит својим громким гласом непрестано викаше: »Ви морате напоље, па ма шта било, ту нема Бога, Ви морате летети! «И млаташе по ваздуху својим дебелим штапом, у коме се — по тврдњи злих језика — налази штилет.

Не хтедох употребити брахијум против милих гостију, што га имадох по поменутом решењу патронатском употребити, с тога, што међу раденицима имадох и једног Црногорца, који не зна за шалу, те би сиромах Жарко за извесно знао на неколико дана, кад ће бити промена времена, а Вачић се уверио, да и његова штака има два краја.

Ја хвалим Бога а нека хвале и речени изасланици саборског одбора, што се могах уздржати, да не зовем раденике у помоћ, а и што не имадох у онај мах револвер у ладлици, а препоручио бих и реченој господи а и осталим члановима саборског одбора, да се не усуде и по трећи пут доћи к мени, да на онај начин ишту рачуне, односно да ме збацују са управе.

Законитом путу и начину не ћу се никад противити, као што се нисам никад ни противио, али незаконит пут и насиље одбићу одлучно насиљем.

Ово молим да се не узме као просто хвалисање и претња.

Ко мене зна и познаје, тај ће знати, да ја нисам пропалица и да је мени неопходно нужно управитељство »српске манастирске штампарије«, које ми не доноси више од 1200 кр. годишње.

Ја сам се 1898. примио понуђене ми управе „срп. ман. штампарије« с тога, што сам ја уживао у штампарији и имао с њоме посла у Земуну више од 30 година, и што сам хтео да је сачувам не само од пропасти, до које је већ била скоро дошла, него и да покажем, *каква* она може и треба да буде.

И ја питам све поштене људе, какав бих ја човек био, да сам код прве опасности изневерио своју претпостављену власт? Био бих раван оним србијанским официрима, који издадоше свога господара краља Милана.

С тога се и одупирах, колико могах насилничком поступку изасланика саборског одбора, а не да је мени жао било годишњих 1200 кр.

А с тога ћу се и у будуће одупирати сваком сличном поступку па долазио ма с које стране, а подједно и бранити своје право, законитим путем задобијено.

Законитим сам путем дошао до управе, тим путем могу се с ње и уклонити, ако т. ј. узбуде закон и право јаче од насиља, злобе и освете, а иначе никако.

Најмање пак даћу се збацити као кукавица и непоштен човек, те дати повода којекаквим моралним и материјалним пропалицала и швиндлерима да испирају са мном уста и да ме обећују нечасним делима, износећи којекакве лажи.

Каква је пак штампарија била, кад сам њену управу примио, а *каква* је била при крају 1906., то се тачно види из моје књижице „Радикали и срп. ман. штампарија“ Карловци 1907.“ (А што је у њојзи речено, сушта је истина, о чему се могао уверити и саб. одбор, који је за пуних седам месеци имао у рукама и моје рачунске квите — осим јединог благајничког дневника од 1/I. до 5/IX. 1907. — а тако исто и магазине са књигама и папиром.

Он — односно Мато — пр. управитељ — најбоље зна, шта су од мене затекли а шта су ми оставили.

Но, о овоме ће бити посебнога разговора, док једном дођем до рачуна и рачунских књига Матиних, односно саб. одбора, на којима — по чувењу — ево већ други месец ради посебан чиновник.

Као што рекох, саб. је одбор, односно Мато, по моме насилничком одстрањењу имао у рукама и све рачунске књиге — сем благајничког дневника — и магазине са књигама и осталим прибором, *а ја не затекох ни ти примих ни једне рачунске књиге привремене управе од 4/IX. 1907. до 12/IV. 1908.*

Све је то однешено у фондове, где се сада на врат на нос удешавају књиге, и заистину биће занимљиво сравњење Матина манипулисања, док једном дођем до његових односно саб. одбора рачуна и књига, до чега ћу *морати* доћи поред свег њихова одупирања и напредовања.

Саборски одбор не сме допустити, да се којекакви гласови шире и проносе о његовој управи — он се дао навести да се прогласи за управитеља штампаријина, и ако то није смео чинити, нити је то могао бити —, *а томе ће се стати на пут једино тиме, ако се законитој управи преда рачунске књиге за речено време.*

Мени би заистину жао било, ако се узморам због овога обратити и самом председништву кр. угарског министарства, и умолити, да изволи изаслати повереника, да се осведочи и увери о моме управљању и о управљању Матину, односно саборског одбора са »српском манастирском штампаријом«, којом би се приликом и они уверили о томе, зашто су се г. г. чланови саборског одбора *онако грчевито* отимали и радили свим средствима, да не морају предати штампарију законитом поседнику.

Кад је саб. одбор хтео да тера зеца, нека изиђе на видело и вук.

И дође ли до тога, да ће се морати „српска манастирска штампарија« предати у управу саб. одбора, нека се не мисли, да се и тада не ће морати предати данашњим њеним власницима рачуни за речено време.

Рачуни им се **морају** предати, јер они не ће је хтети предати **онако**, као што је саб. одбор дошао до ње 22. авг. (4. септ.) 1907., него чисто, да се види **какво** је стање у њој било дотле, а какво је било од тога доба, односно 29. марта (11. апр.) о. г., када су је морали повратити патронату.

Некоје педагошке напомене.

Живи језици.

Што би се мање времена трошило на изучавање мртвих, за практичан живот непотребних језика, толико више труда треба улагати око учења живих језика, код нас **мађарског** и **немачког**, без којих не можемо бити у овој нашој држави. Та два језика требало би да имају више часова него иначе. Зар то није богу плакати, кад у Новосадској гимназији латински и грчки језик заједно имају недељно 54 часа, мађарски 29, немачки 17, а у гимназији Карловачкој имају она два стара језика заједно недељно 75 часова, а немачки само 18; мађарски немају. Но пошто се професори имају држати прописаног наставног нацрта, то им друго не остаје, него ученике у старим језицима не преоптерећавати и захтеве ограничити на најнужнију меру, како би им више времена остало за живе језике, који су им у науци и животу преко потребни. И опет понављам: не треба се у свему у-

гледати на Немце, већ пазимо на наше прилике и потребе. Ми, који живимо у Угарској, морамо темељно учити мађарски језик; но шира образованост захтева и знање једног великог светског језика, а то је за нас: немачки језик. Ко је добро научио немачки, томе стоји на расположењу књижевност свих образованих народа, јер Немци преводе сва њихова важнија дела, као што сведочи „Reclam's Universal-Bibliothek," тако, да нам се уштеди учење других језика као: француског, енглеског и т. д. ма да је добро знати и те језике, али тек у другом реду.

Темељно изучавање мађарског и немачког језика за наше је младе људе од преке потребе већ и због тога, што они у овој монархији највише на тим језицима морају слушати више стручне науке.

Што се тиче тога, како да се живи језици што лакше и боље науче, саопштићу некоје практичне напомене. Као што је познато, општа је тужба, да ученици у школи слабо науче стране језике покрај све граматике, књижевности и писмених задаћа; то долази отуд, што је школски систем и наставна метода незгодна, нерацијонална, неприродна, зато људи траже начина, како да доскоче тој невољи. Ено погледајмо само, како науче језике деца, слушкиње и други раденици, а све без књиге и граматичких правила: сви они науче у исти мах по два, три језика, а то је **слушањем** и **говором**. Сврха је дакле научити говорити, као што је то пре неколико година изрекао међународни конгрес светских научењака у Америци.

Сасвим је дакле погрешан школски начин, који почиње са граматичким правилима, као што је погрешно, кад би ко учио мало дете ходати онако, како у касарни уче војнике марширати. Колико муке стаје кукавног регрута, док се навикне на окрутну команду! Исто је тако и са учењем језика по граматичким правилима. Не можемо, наравно, овде опширно износити цео метод, али ћемо навести само неке практичне напомене. Пре свега треба ученике научити добро читати и писати, а уз то по мало говорити речи. За тим се пређе на буквар, читанку, па се са децом читају поједине реченице, лаке, које они разумеју и које треба да уче на памет, слободно их бирајући, без присиљавања, без претње и застрашивања, јер иначе је већ унапред успех пропао; уз то им се практички тумаче облици, загледајући само у књигу, како се облик пише, а међутим уче деца све више и више реченица на памет, колико разумеју, но уједно морају сваки дан преписивати 5—6 већ познатих примера, а то је лак посао од највише четврт сата. На тај начин науче правопис без по муке, науче ред речи, што је иначе врло тешко. Ни пошто се не смеју учити приповетке или песме, то бива онда, кад се језик већ добро разуме. Граматичке облике треба узимати онако више овлаш, јер ће их ђак потпуно научити из самога говора, читања и писања. Не треба се чудити, кад кажемо „олако", више „овлаш". Та било је некад време, када се строго истеривала граматика, па се постигло та, да су ђаци знали граматику, али су слабо успевали у самом језику. Особито нема смисла, за сваки језик учити елементарне појмове из синтаксе: шта је реченица, субјект, шта је предикат и т. д. То зна ученик из матерњег језика, јер су ти појмови у свима језицима исти, не треба дакле тиме губити времена, као што раде неки учитељи. Из граматике се не учи језик, главно је **говорити**, **читати** и **писати**, граматика се може касније узимати само колико је најнужније. Али се ученик никако не сме оцењивати искључиво по његовом граматичком знању, јер би иначе многи књижевници, новинари и говорници, не знајући граматичких правила, били проглашени, да не знају дотичног језика. Велики народни добротвор, покојни **Арса Пајевић**, свршио је само **три основне школе**, био је штампарски слагач, а после је писао чланке, којима би се многи школовани писци могли задовољити; то је он, поред бистра ума, постигао марљивим читањем и писањем. Један свршен српски гимназиста буде асентиран на три године, но као интелигентан младић буде смештен у канцеларију, где је са немачким језиком јако натезао. После годину дана практична вежбања сасвим је добро радио на немачком језику. Све дакле зависи од згодне методе, Зато се мора најстрожије осудити начин оних учитеља, који, предајући стране језике, муче ученике граматиком, а уз то из читанке задају ђацима тешко комаће у прози и у стихови, које ови покрај све муке не могу научити, а резултат је, да ђаци због учитељеве кривице показују слаб успех.

Што рекосмо за граматику, то исто вреди за поетику, и реторику. У опште треба што мање теорије, а што више практична вежбања. Особито морамо напоменути, да не треба ићи за тим, да се много и брзо посвршује, јер такав је рад површан и не доноси користи; већ много је боље и корисније, узимати мање градива, али га темељно и савесно разрађивати, јер само ће такво знање ученику, што но кажу, *„ћрећи у крв и сок"*.

НОВИ САД, 5. маја 1908.

— **Разговор с Векерлом.** „Србобран" јавља: „Јавили смо већ прошле сриједе о значајном разговору, који су прошлог уторка у заједничком сабору у Будимпешти повели наши делегати Прибићевић и Супило с Векерлом.

Разговор је текао овако:

За вријеме говора румунског народног посланика Лукачија сјео је Векерле у близину самог говорника. Близу њега сједили су наши делегати, а нарочито Прибићевић и Супило. Лукачију је говорио о прогањању немађарских народа са стране Мађара у Угарској, а делегат Супило довикну:

— Овако се управо поступа и са Хрватском. Лијепе ствари!

Векерле: Шта мислите тиме?

Супило: Много тога. Ето, шта се ради код нас с универзитетом. Зар нисте чули?

Векерле: То је наша аутономна ствар. Нисам о томе информиран, ја се у то не пачам.

Супило: А, да, ви се не пачате!?

Векерле: Па шта имате толико против Рауха?

Прибићевић: *Кад увијек лаже*!

Векерле: Гдје лаже?

Супило: Ето и данас у »Pester Lloyd»-у- *Његова је изјава готова лаж.* Јер прво: Лорковић није никада био Масариков ђак; друго: на универзитету је велик дио старчевићевског и правашког ђаштва, на које Лорковић није могао имати утјецаја, треће: није постојао никакав јужнословенски ђачки одбор; четвртог ђаштво није отишло само у Праг: већ и у Беч и у Грац — *ма све, што год вели, то је лаж*! Чак и Ракоцај је од њега био десет пута пристојнији!

Векерле: Но видите, на Ракоцаја сте викали, а нисте знали, *да увијек долази гори...*

Прибићевић: Но, нека га само — ми га се не бојимо."

Како треба женску децу ратарскога сталежа да васпитавамо.

(Свршетак.)

Једног дана одем случајно у једну галантеријску радњу овде у Новом Саду. На тезги приметим велику гомилу разног еспапа, као лепеза̂, сунцобрана̂, свилених блуза̂, чипака и друго. Отац стоји поред своје жене и свог девојчета па пребраја новац, да ли му још преостаје која мангура. Изгледа као убоги ђаво, сав издрпан, крпа на закрпи, а ове две измишљају, шта још да купе. Врло сам био љубопитан, шта се још намерава узети, па запитам тог несретног оца, ко су и одакле су. Они ми рече, да су из Срема из Л а. Продао сам — вели — за 500 форинти један виноградић, што ми је од дедовине још преостао, па сам купио девојки дукате на врат и друго, што јој још треба, али сам сад и готов. Ја га запитам, шта мисли девојка онда радити, кад се све те ствари изанђају, како ће онда друге купити, кад нема од куд? А он ми вели: „Зато сам виноград и продао и девојку оденуо, да се може удати." Даље га запитам, шта сад мисли радити, а он ми вели: „Ићи ћу у надницу, као што и други свет ради, па ћемо живети, како се може!" Ја приметим, да то није прави пут, који је изабрао. Кад си већ виноград продао, боље би учинио, да си за тај новац две три краве купио, него што си девојки дукате о врат обесио и те крпе купио. Крава би дала млека толико, да би могао целу твоју породицу исхранити, па не би морао свој живот без невоље за туђ свет издирати.

А ево како раде Немци.

Око Сентандрије има неколико немачких села, па како они са својим женским подмлатком поступају!

Њихове најимућније газде купе свом женском детету у име мираза једну краву, чим дорасте и из школе изађе, јер остало добро припада само на мушке главе. Та је крава искључива својина тог женског детета, она води сву бригу о томе, како да се то живинче исхрани. Што прихода од те краве падне, све она то себи задржи и у штедионицу уложи. Ако се крава отели, а она то теле сама однегује и тиме своју сточарску фамилију умножи. Кад се та девојка уда, то јој добро дође, јер се није само научила на штедњу, него је научила и то, како треба стоку неговати.

Питам ја: зар не бисмо и ми Срби могли уобичајити и мираз женској деци тако исто спремити, као што раде Немци, који су и у својој ношњи много скромнији него наше ратарске девојке.

Има једна српска мати, која пиљари, а девојка јој иде већ једанаест година у свилару да ради. Истина, одевена је красно, дивног је стаса и ванредно је лепа, руке су јој беле као у какве госпођице, која ништа не ради, но поред тога је бледа, њено је кретање тако тромо, као да крви у жилама нема. Друга јој је кћи у десетој години. Та је такођер пошла у свилару да ради. Ја јој саветујем, да је даде у какву честиту кућу, као што девојке туђе народности раде. Научиће се, разне послове вршити јер код куће те прилике нема да се научи, уз то ће се уредно исхранити па не ће само бити ваљана своја газдарица, кад се уда, него ће здрава и једра остати те ће себи и своме народу бити од користи. Па шта мислите, шта ми је одговорила њена мати? »Док смо нас двоје живи, не ће она друге служити!« А овамо просијачи старе ципеле и друге изношене хаљине за своју ситну децу, што су код куће. Тога се дакле не стиди а поштено хлеб зарадити, то је код нас највећа срамота. Други се народи својим радом натичу и диче а ми се свега тога стидимо.

Друга једна девојчица око петнаест година послужује једну инокосну госпођу, понесе са собом празну ћупу, да из комшилука донесе воде за пиће. Примети неке младе познате момке па се са празном ћупом врати кући. Срамота јој је — вели — да је млади момци виде, да туђу кућу служи.

Ја је запитам, ко је и шта јој је отац, а она вели, да јој је отац фијакерџија па је кадар да је исхрани а што послужује друге, то само чини с тога, да се може лепше носити.

Ето у чему се огледа морал, па није никакво чудо, што тако рапидно пропадамо.

Био сам једне године у Србији у посети код једног свог пријатеља из наших крајева, па је дао донети из гостионице ручак, јер је био самац са својом болешљивом женом. Тужио ми се, како је тек у Србији тешко, што се тиче послуге. Плаћа дукат месечно једној жени, што их послужује. Та жена само ујутру и у подне дође да их послужи. Ручак из оближње гостионице не би ни за коју цену донела, јер вели, да јој је срамота. За то се мора башка момку са паробродске станице платити. А знате ли, у каквој је бедној сиротињи та жена? Што преостане од ручка, то она понесе својој кући, да деци даде а и сама да се заложи, јер јој деца код куће вриште од глади, па ипак јој је срамота. Дакле воли и гладовати, него да иде другом да ради.

А шта раде девојке туђе народности? Тек што оставе школу, где науче мало читати и писати, таки иду у службу. Прво започну код деце са најмањом платом. Ту врше мање кућне послове па кад до године дорасту до шеснаест година, а оне добију већу плату, постану после куварице, те тако постепено дођу и до веће плате те зараде извача. Те девојке живе уредно, зими су у топлој соби, добро се хране и развијају, легну и устану на време па се одморе, науче све кућне послове, па кад се удаду, ако им ништа друго не преостаје, оне су бар кадре да свој подмладак на добар пут изведу, изузимајући такве девојке, које су лакомислене и које и не заслужују, да их човек сажали. Но то су ипак изузетци, као што се на жалост код сваког сталежа такви примери нађу.

Код нас се доста до сад писало, нарочито, да нагло опадамо како у приросту тако и у привреди. Нама су све те мене и сувише познате, али ипак не смемо донде мировати да их непрестано понављамо, док се год не искорене.

Непрестано морамо писати и придиковати како у цркви тако и у школи и на дому, ма ми то и глувима и слепима говорили- и то све дотле, догод не чују и не про, виде. Коштаће истина доста труда и напора, али ће наш свет сигурно једаред увидети, да је ово највеће зло по наш народ, јер ако сами себи лека не тражимо, туђин нам зацело не ће помоћи.

Родитељи дакле морају гледати, да својој деци добрим примером предњаче, јер се деца највише од својих родитеља науче добру и злу. Ово последње још најпре упливише на њих и прирасте за њихово још непокварено срце те се после тешко даде искоренити.

Славни немачки приповедач Росегер вели овако: Ваља да се учимо радити, као да смо сами на овоме свету. Почни свој живот у друштву слугом, па ћеш га за цело завршити газдом и својим господарем!

Нови Сад.

Л. Ј.

Политички преглед.

— **Раух се свети ђацима.** Као што јављају из Загреба, затворили су онде свршеног филозофа Зденка *Вернића* председника централном ђачком одбору, због отвореног писма. које је Вернић управио на докторе права: Милана *Хиверша*, Леона *Шлезингера*, Самујила *Соненфелда* и Михаила *Уројића* а које гласи од речи до речи овако:

Цјелокупно ђаштво наше универзе без разлике струја и странака увидјело је, да је свеучилиште умировљењем професора дра *Шурмина* и суспензијом професора дра *Манојловића* тешко осрамећено и у својој бити повриједђено. Цјелокупно је ђаштво видјело, да не може и не смије допустити никакова живота на тој облаћеној универзи, докле год јој се не даде потпуна задовољштина. Не могавши добити те задовољштине, кренуло је све ђаштво на страна свеучилишта, праћено искреним симпатијама цјеле наше поштене јавности. И док је сав Загреб манифестирао најкраснијом манифестацијом, манифестацијом за своје ђаштво, док се из цјеле домовине чују само гласови одобравања на челичном и поштеном држању на-

ше академичке младежи, док сва земља пружа својој узданици велику материјалну помоћ, да јој олакша ту велику борбу против насиљу, Ви се, господо доктори, нисте жацали примити докторску част од представника једне осрамећене универзе, коју је њезино ђаштво оставило. Заборавили сте, да су двојица од Вас већ једном одустали од промоције, док је било овде цијело ђаштво. Сада, кад тога ђаштва нема, кад је оно отишло у туђину, сада си Ви дадосте крадомице и потајно иза затворених врата свеучилишта подијелити највишу част, што ју једна универза може дати. Мислите ли, да ће Вам такав докторат бити на част? Надате ли се, да ће вријеме прикрити неморалну Вашу неколегијалност? Варате се, господо! Академска младеж, представница универзе и његова живота, већ Вам је — као и свима сличнима — унапријед јавила свој презир, унапријед Вам је јавила уставни бојкот на сваком кораку као издајницима части и слободе универзе. Централни Вам одбор према своме мандату у име свега ђаштва овим путем тај презир и бојкот јавља. Буди Вам ова тако срамотно постигнута докторска част на презир и ругло, а и на срамоту оних, који се нису жацали кукавно Вам подијелити највишу част универзе иза затворених врата.

У *Загребу*, 15. маја 1908.

За академички централни одбор.

Зденко Вернић.

Вести из места и из народа.

Нови Сад, 5. маја 1908

— **Радикалско газдовање с народним добром**. Сомборска „*Слога*“ јавља ово:

»У петак је овде у Сомбору одржана истрага противу управе овдашње српске црквене општине, коју је на основу једне пријаве у ствари општинских рачуна, испослао епархијски административни одбор бачки. *Констатоване су многе и велике неправилности*, које да се у ред доведу, стаће нашу општину опет неколико стотина круна.«

И у сомборској црквеној општини ведре и облаче *радикали*. Није, дакле, чудо, што су ти несретници и сомборску српску црквену општину довели довде.

— **Одложена прослава**. Добротворна Задруга Српкиња у Сарајеву добила је на на поклон скупоцену и лепу заставу од гђе Маре М. *Савића*. Задруга је имала намеру, да ту своју заставу освети на свечан начин о Духовима 1. (14.) јуна о. г. и позвала је на ту светковину све овостране и оностране Добротворне Задруге Српкиња и многе већ решише да учествују са изасланицама својим на тој женској прослави. Кад сад стиже глас од те задруге, да се та светковина одгађа на неизвесно време, јер им прилике не допуштају. По свој прилици, да је *политичка власт* умешала своје прсте и у ову чисто културну и црквену прославу. Тамошњим властима већ ни жене нису довољно лојалне!

— † **Љубомир Каћански**. Пишу нам из *Кулпина*: У прошли четвртак сахрањен је овде после дуге и тешке болести преминули наш општепознати и добри парох Љубомир *Каћански*.

Покојник је послужио народу и цркви својој верно и савесно пуних 35 година. За тај дуги низ година учинио је народу свом доста добра. На укопу му слегао се силан народ из места и са стране без разлике вере и народности. Околни свештеници су се у лепом броју искупили, опојали га и до вечне куће отпратили.

Са покојником се у лепим и бираним речима опростио преч. г. Милан *Стоја*, парох старошовски, изневши и лепо оцртавши заслуге његове.

Кад се спровод из цркве кренуо гробљу, вечној кући носећи покојника, лепо је било видети тај силан народ, који се тискао да ода последњу пошту добром попу Љупку. И ми, праштајући се с нашим добрим поп-Љупком, пожелесмо му лаку земљу, а спомен његов остаће у срцима нашим, док буде трајало Српства у бившој парохији његовој. Мир пепелу његову.

Новости са стране.

— **Картање у немачкој војсци**. Недавно се убио млад официр немачки, поручник *Мост*, син богатог трговца у Нирнбергу. Убио се, јер је прокартао силне новце. У пркос заповестима војног министра и налозима самога цара против картања, ово је у свем јеку како у малим, тако и у великим гарнизонима немачке царевине. Но заповедници пукова тачно пазе на извршење заповести, које забрањују картање. Али млади официри на све могуће начине изигравају те заповести и надзор заповедника. За то не играју у официрским касинама, него код приватних људи, где и прокартају сву своју плату и сав свој иметак.

— **Земљотрес**. Јављају из Катаније, да је у више општина ачиреалског среза прекјуче био земљотрес, услед којег су многе куће јако оштећене и многи се зидови порушили. Погинуо није нико. Земљотрес је снашао општине Малате, Бузу, Мортару и Шиликенте.

НОВИЈЕ.

Будимпешта, 4. маја. Вест, као да влада мисли у Хрватској да постави краљевскога комесара апсолутно није истинита. Влади није ни на крај памети, да у Хрватској етаблира противуставан режим. (А зар је садашњи уставан? — Ур. „Бр.“).

Петроград, 4. маја. На специјалну жељу министра-председника *Столипина*, у руској ће се Државној Думи сутра расправљати октобристичка интерпелација због Финске. Столипин хоће сам да одговори на интерпелацију а при том ће заступати становиште, да руски министар-председник мора одлучивати о том, које финске ствари имају опште државни карактер те о њима не може одлучивати сама Финска.

Петроград, 4. маја. На место *Гродекова* наименован је за генералнога гувернера у Туркестану генерални ађутанат генерал-лајтнант *Мишченко*. Он је уједно сад и заповодник туркестанског војног среза. (Нови генерални гувернер Туркенстана одликовао се како у последњем јапанско-руском рату, тако и пре тога у походу против Кинеске а и у руско-турском рату од године 1877. Родом је са Кавказа а сад му је 55 година.

ТЕЛЕГРАМИ
уредништву »БРАНИКА«.

Заједничка министарска конференција.

Беч, 5. маја. Његово Величанство је јуче примило угарског министра-председника Векерла, у засебној аудијенцији. За тим је под председништвом заједничког министра иностраних дела барона Ерентала одржана заједничка министарска конференција, која ће се наставити у четвртак. Министри Векерле и гроф Зичи вратили су се синоћ у Будимпешту.

Енглеска рука у Мисиру.

Кајиро, 5. маја. Абделкадер, вођа дервиша, који убише инспектора вина у нилској провинцији, погубљен је.

Барон Банфи о данашњем стању.

Сегедин, 5. маја. Барон Десидерије Банфи полагао је јуче рачун о свом посланичком раду. У говору је свом нагласио, да је највиши смер, за који се он бори, то, да се изради јединствена самосталност Угарске. Указао је и на стање у Хрватској. Споменуо је и тобожње прогањање Мађара на Ријеци. Рекао је да последње две године нису послужиле социјалном развитку, него све већма отима маха клерикално-реакционарни правац. Нагласио је важност привредне независности. Покудио је мађарску коалицију, што је излучила војна питања и што није остварила царинско земљиште. Најоштрије је прокритиковао рад данашње угарске владе. Говорио је против образовања нове странке, јер тим влада хоће само то, да сама себи осигура будућност. То не одговара духу парламентаризма, да парламентарне странке удешавају програм, који подастиру круни те га чине зависним од крунина решења.

Устанак у Кини.

Шангај, 5. маја. Влада јавља за велику победу над устаницима код Јинана.

Велика проневера.

Питсбург, 5. маја. Народна банка у Алигену затворена је, јер је благајник проневерио један милијон долара.

Борба у Ист. Индији.

Симла, 5. маја. Британске предстраже нападнуте су од устаника. Енглези изгубише 9 мртвих и 25 рањених, а непријатељ много мртвих.

Управник: **Др. Мих. Полит-Десанчић.**
Одговорни уредник: **Јанко Перић.**

ОГЛАСИ.

НОВЕ
СРПСКЕ КОМПОЗИЦИЈЕ
Изашао је **„Албум 24 песама Исидора Бајића** у духу српских народних песама за гласовир - са потписаним текстом“. - Цена 6 круна. Може се добити код композитора у Новом Саду (Ujvidék) и у свима српским књижарницама.
271 (10—15)

Српским родитељима.

Почетком школске године 1908./1909. премешта потписана женска Задруга своје **девојачко васпиталиште** у свој сопствени нови дом — задужбину својих племенитих добротвора **Лазара** и **Софије Дунђерски.**

Дом овај лежи у средини престонице, у најздравијем крају, у Вацкој улици под бројем 66. преко пута варошком мађистрату и српској пештанској цркви а **на средокраћи оближњих виших девојачких школа и женских гимназија; близо стручним школама и универзитету.**

У дому васпиталишта има свих просторија модерних васпиталишта: 3 спаваонице са успремама, и 3 собе за васпитатељице; пространа ручаоница; 4 собе за учење и вежбање музике, 1 дворана за гимнастисање и играње, 1 дворана за ручни рад; болница са купатилом и собом за нудиљу; 3 купатила за здраве питомице, стан за Управитељицу и послугу; канцеларија за управни Одбор и питомачки врт. Васпиталиште је намештено лепо и удобно да може примити и угодно сместити **30 питомица.**

Према томе част је Одбору умолити:

оне поштоване српске родитеље, који су ради дати своје кћери почетком школске године 1908/1909. у наше девојачко васпиталиште и то тако, да оне из васпиталишта иду редовно и у овдашње јавне средње и више школе, да нам то пријаве **најдуже** до 30. јуна по римском о. г., и **да означе оне школе**, које желе да им кћери полазе, да бисмо им могли и место у нашем васпиталишту и упис у разред дотичне школе за времена осигурати За ове питомице, које морају бити по програму нашег васпиталишта опремљене, плаћа се нама годишња пристојба од 800 круна а **осим тога и школарина дотичне средње и више школе** — управи те школе. Питомице, које ступају у завод ваља да понесу собом лекарску и школску сведоџбу.

Све обавештаје даје и програме васпиталишта на захтевање родитеља шаље девојачко васпиталиште Св. Мајке Ангелине (Budapest, IV., Váczi-utcza 66. II. em.)

Олга С. Јовановића
223 13—50 председница.

Милица Борота пл. од Трстенице
Управитељица Завода С. М. А.

Судски дозвољена
коначна распродаја!

218 16—36 Због напуштања радње продаје се све

адиђаре, златна-, сребрна-, роба од кина-сребра и сатова са 30—40% испод цене.

АРМАЊ ГЕЗА
драгуљар и сајџија НОВИ САД, главни трг.

Слано купатило
у Ст. Сланкамену

отвара се 1. маја, а сезона траје до 1. октобра.
Друштво је саградило
2 зграде са 40 елегантно намештених соба.

Цене су од К 1·20 до К 5.—

Осим тога има рештаурација са добром и јефтином кујном и добрим пићем.

149 38—50

Власник и издавалац: деоничарско друштво „Браник“.

Штампарија деоничарског друштва »Браника«